

РЕЦЕНЗІЇ

Даниленко Віктор

[Рец на кн.]: Українська мова як державна: освіта, політика: Монографія / С. В. Савойська, В. Ф. Панібудьласка, А. М. Тугай; За редакцією С. В. Савойської. — К.: Вища шк., 2009. — 319 с.

Монографія присвячена актуальній мовно-політичній проблемі, яка ґрунтується на сучасній законодавчій базі, передусім Конституції України, а також на законах "Про освіту", "Про вищу освіту", "Про наукову і науково-технічну діяльність", постановах Верховної Ради України, Кабінету міністрів, указах та розпорядженнях Президента України та Міністерства освіти і науки України.

Не викликає сумнівів, що проблема, яку досліджують автори, є актуальною і важливою не лише для вітчизняної, а й світової громадськості. Але оцінити наслідки нищення української мови, культури, російщення українського народу імперською і радянською системою і дати їм належну оцінку стало можливим лише в посттоталітарний період, коли Українська держава стала незалежною. На основі великої кількості історичних і сучасних наукових джерел уперше обґрунтовано і комплексно досліджено функціонування української мови як державної в освіті і політиці. Уперше зроблено вдалу спробу узагальнити досягнення вітчизняної і зарубіжної науки у вивченні історичних передумов, внутрішніх і зовнішніх чинників виникнення мовно-політичної проблеми в Україні, правових та політичних механізмів її вирішення. Варто відзначити, що дослідники ввели до наукового обігу вперше великий обсяг архівного матеріалу, основу якого складають документальні матеріали Верховної Ради України, Кабінету міністрів, Міністерства освіти і науки України, а також Центрального державного архіву вищих органів влади та управління України (ЦДАВО), архівні матеріали Міністерства освіти і науки України, Верховної Ради України, Науково-методичного центру вищої освіти тощо. Заслугує схвалення той факт, що у праці детально проаналізовано наслідки тривалого процесу російщення, які призвели до виникнення мовно-політичного сепаратизму. Авторами здійснено аналіз законодавчого поля функціонування української мови як державної в мовно-освітній та мовно-політичній сферах за відповідними етапами. У монографії на високому науковому рівні розкрито внутрішні і зовнішні чинники виникнення мовної проблеми в Україні, розглянуто правові та політичні механізми її вирішення.

Колективна праця порушує одну з найактуальніших проблем — впровадження української мови у вищі навчальні заклади III-IV рівнів акредитації в період трансформації українського суспільства. Авторів висвітлюють наукові підходи, які вони пропонують вжити для

покращення мовно-політичної ситуації в Україні та зміцнення української державності. Монографічне дослідження, яке є особливо необхідним і своєчасним, має чітку структуру. Мета і основні завдання переконливо вмотивовані і мають чітке формулювання. Основні положення і висновки обґрунтовані належним чином. Методи дослідження підібрані фахово, є обґрунтованими та сприяють отриманню достовірних результатів.

Перша частина монографії присвячена фундаментальному аналізу історіографії проблеми, а також розкриттю проблеми впровадження української мови як державної в освіту України в посттоталітарний період. Дослідники детально аналізують сферу функціонування української мови у східному та південному регіонах країни, зокрема в АРК. Слід відзначити, що новим у дослідженні є аналіз законодавчого процесу формування правового статусу української мови та мов національних меншин, а також висвітлення проблеми переведення вищих навчальних закладів у регіонах України на навчання українською мовою.

У другій частині монографії на підставі залучення широкого кола джерел детально характеризуються організаційні заходи, які здійснювалися у ВНЗ України у трансформаційний період, а також науково-методичне забезпечення навчального процесу. На великому фактичному матеріалі, у тому числі вперше залученому до наукового обігу, розкривається питання статусу української мови, а також проблеми, пов'язані з її функціонуванням в усіх сферах суспільного життя держави.

Особливу увагу привертає третя частина дослідження, — де з'ясовуються мовно-політичні конфлікти, що відбуваються навколо мовно-освітніх проблем, які пов'язано з об'єктом політичних протистоянь, зокрема, напередодні виборчих компаній. Заслуга авторів полягає у тому, що вони перші вказали на витоки мовно-політичного сепаратизму, виявили його чинники і запропонували ряд рекомендацій з тим, аби зберегти довгоочікувану свободу і державний суверенітет. Підсумовуючи висновки, які є наскрізними і повністю впливають зі змісту монографічного дослідження, варто зазначити, що ця праця вирізняється виваженістю, достовірністю, відповідною обґрунтованістю і лаконічністю. Вона побудована на стику різних наук — таких, як історія, соціологія, педагогіка і політологія тощо. Враховуючи вищезазначене, саме тому дана монографія має надзвичайну наукову цінність, оскільки проблеми, які порушили дослідники, мають велике значення для подальшого збереження Української суверенної держави і її розвитку. У підсумку автори висловлюють своє бачення вирішення мовної проблеми в Україні. Дані дослідження збагачують вітчизняну науку змістовним матеріалом. Разом з тим, вказана праця є вимогою часу, а також дослідженням з високим рівнем достовірності й обґрунтованості наукових положень, висновків і рекомендацій. В процесі дослідження отримано нові теоретичні результати, використання яких сприятиме вирішенню сучасних проблем у мовно-політичній сфері, а також у подальших наукових розробках з історії України та політології.